

DERS ÖZETİ • DOĞAL SİSTEMLER VE SÜREÇLER

İklim Sisteminin Bileşen ve Değişkenleri

İklim sistemi, kürelerin karşılıklı etkileşimiyle oluşan bütündür. **Bileşen** sistemin parçası, **değişken** o parçada ölçülen değerdir.

1 İklim Sistemi

- Kürelerin etkileşimiyle oluşan bütündür.
- Parçalar birbirine bağlı çalışır.
- Hava durumu kısa süreli, iklim uzun sürelidir.

2 Bileşenler (Küreler)

- Atmosfer: gaz küre, hava olayları burada.
- Hidrofer: su küre, nem kaynağı.
- Kriyosfer: buz küre, buzul ve kar örtüsü.
- Litosfer: taş küre, yer şekilleri.
- Biyosfer: canlılar küresi, bitki örtüsü.

3 Değişkenler

- Sıcaklık: termometre, santigrat derece.
- Basınç: barometre, milibar.
- Rüzgâr: anemometre, yatay hava hareketi.
- Nem: higrometre, havadaki su buharı.
- Yağış: yağışölçer, milimetre.

4 Karar Kuralı

- Bileşen = küre, değişken = ölçülen sayı.
- Birim yazabiliyorsan değişkendir.
- Rüzgâr atmosferde ölçülür, bileşen değildir.

5 Etkileşim

- Sıcak akıntı kıyıda sıcaklığı artırır.
- Dağ yamacı yağışı artırır.
- Orman havadaki nemi artırır.
- Basınç farkı rüzgârı doğurur.

Bileşenler ve İklim Etkileri

Bileşen	Ne içerir?	İklim etkisi
Atmosfer	Dünya'yı saran gazlar	Isıyı tutar, hava olayları oluşur
Hidrofer	Okyanus, deniz, göl, akarsu	Sıcaklık farkını azaltır, nem verir
Kriyosfer	Buzul, kar örtüsü, deniz buzu	Güneş ışınlarını yansıtır
Litosfer	Dağ, ova, plato	Yükseltiyle sıcaklığı değiştirir
Biyosfer	Bitki, hayvan, insan	Nemi artırır, zemini gölgeler

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEKLER

İklim Sisteminin Bileşen ve Değişkenleri: adım adım 5 örnek

ÖRNEK 1 ÖRNEK 1 - AKINTI VE SICAKLIK

Bir kıyıya ulaşan sıcak okyanus akıntısı zayıflıyor. Kıyıda ne beklenir?

- 1 Akıntı hidrosferin parçasıdır.
- 2 Akıntı kıyıya ısı taşır.
- 3 Isı azalınca kış sıcaklığı düşer.

Cevap: Sıcaklık düşer; nem ve yağış da azalabilir.

ÖRNEK 2 ÖRNEK 2 - LİSTEYİ AYIR

Okyanus, basınç, orman, nem, dağ sırası, rüzgâr kavramlarını ayır.

- 1 Sor: Küre mi, ölçülen değer mi?
- 2 Okyanus, orman, dağ sırası kürelerin parçası.
- 3 Basınç, nem, rüzgâr aletle ölçülür.

Cevap: Bileşen: okyanus, orman, dağ sırası. Değişken: basınç, nem, rüzgâr.

ÖRNEK 3 ÖRNEK 3 - BİTKİ ÖRTÜSÜ KAYBI

Geniş bir orman kesilip arazi çıplak kalıyor. İklim sistemi nasıl etkilenir?

- 1 Değişen bileşen biyosferdir.
- 2 Terleme azalır, nem düşer.
- 3 Gölge kalkar, zemin daha çok ısınır.

Cevap: Nem azalır, gündüz sıcaklığı artar.

ÖRNEK 4 ÖRNEK 4 - DAĞ VE YAĞIŞ

Nemli hava bir dağ sırasına çarpıyor. Hangi değişken nasıl değişir?

- 1 Dağ sırası litosferin parçasıdır.
- 2 Hava yamaç boyunca yükselir ve soğur.
- 3 Soğuyan havadaki su buharı yoğunlaşır.

Cevap: Havanın çarptığı yamaçta yağış artar.

ÖRNEK 5 ÖRNEK 5 - RÜZGÂRIN YÖNÜ

A merkezinde basınç yüksek, B merkezinde alçaktır. Rüzgâr hangi yöne eser?

- 1 Hava yoğun yerden seyrek yere akar.
- 2 Yüksek basınç A, alçak basınç B'dir.

Cevap: Rüzgâr A'dan B'ye doğru eser.

MİNİ TEST

İklim Sisteminin Bileşen ve Değişkenleri: 10 soruda kendini dene

Ad Soyad:

Tarih:

Doğru / Yanlış:

1. Aşağıdakilerden hangisi iklim sisteminin bir bileşenidir?

- A) Sıcaklık B) Basınç
C) Atmosfer D) Yağış

2. Okyanus, deniz, göl ve akarsuları kapsayan bileşen hangisidir?

- A) Hidrosfer B) Litosfer
C) Biyosfer D) Atmosfer

3. Buzullar ve kar örtüsü iklim sisteminin hangi bileşeninde yer alır?

- A) Atmosfer B) Biyosfer
C) Litosfer D) Kriyosfer

4. Havanın ağırlığıyla yeryüzüne yaptığı etki hangi değişkendir?

- A) Nem B) Basınç
C) Yağış D) Sıcaklık

5. Havadaki su buharını ifade eden değişken hangisidir?

- A) Rüzgâr B) Nem
C) Basınç D) Sıcaklık

6. Rüzgârın hızı hangi aletle ölçülür?

- A) Termometre B) Barometre
C) Higrometre D) Anemometre

7. Hangisinde yalnız değişkenler birlikte verilmiştir?

- A) Sıcaklık, nem, yağış
B) Atmosfer, nem, basınç
C) Litosfer, rüzgâr, yağış
D) Biyosfer, hidrosfer, sıcaklık

8. "Rüzgâr atmosferde olduğu için bileşendir." ifadesi için hangisi doğrudur?

- A) Doğrudur, rüzgâr bir küredir.
B) Doğrudur, rüzgâr ölçülemez.
C) Yanlıştır, rüzgâr ölçülen bir değişkendir.
D) Yanlıştır, rüzgâr hidrosferin parçasıdır.

9. Deniz kıyısında yaz ile kış arasındaki sıcaklık farkının az olması hangiyle açıklanır?

- A) Suyun geç ısınıp geç soğuması
B) Yükseltinin fazla olması
C) Bitki örtüsünün seyrek olması
D) Basıncın hiç değişmemesi

10. Geniş bir orman alanı yok olursa o çevrede öncelikle ne beklenir?

- A) Nemin artması B) Yükseltinin azalması
C) Basıncın ortadan kalkması D) Nemin azalması

Cevap anahtarı

1. C · Atmosfer gaz küredir; ötekiler değişkendir.
3. D · Kriyosfer, donmuş suyu kapsayan buz küredir.
5. B · Nem, havadaki su buharıdır.
7. A · Sıcaklık, nem ve yağış ölçülen değerlerdir.
9. A · Su geç ısınır, geç soğur; kıyıyı ılıman tutar.
2. A · Hidrosfer, Dünya'daki suları kapsayan su küredir.
4. B · Bu etki basınçtır ve barometreyle ölçülür.
6. D · Anemometre rüzgâr hızını ölçer.
8. C · Rüzgâr atmosferde ölçülen bir değişkendir.
10. D · Terleme azalır, havaya verilen su buharı düşer.

Konunun tam anlatımı ve daha fazla soru:

tahtaapp.com/blog/dersler/9-sinif-coğrafya-iklim-sisteminin-bilesen-ve-degiskenleri-konu-anlatimi